

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของ
นักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
The Development of The Learning Management Model to Enhance Self-
Responsibility Characteristics of Professional Teacher Students in The
Department of Teaching Social Studies, Mahamakut Buddhist University

กิตติยานนท์ วรรณวงศ์¹, วิทยา ทองดี², สมควร นามสีฐาน³

Kittiyanon Wannavong¹, Vitthaya Thongdee², Somkhuam Namseethan³,

นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{2, 3}

Doctor of Education¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{2, 3}

Author for Correspondence: E-mail: kittiyanon.wan@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 4) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มเป้าหมายได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตรและนักศึกษา จำนวน 25 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญพัฒนารูปแบบ จำนวน 9 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา จำนวน 46 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ จำนวน 12 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ คู่มือรูปแบบ แผนบริหารการสอน แบบประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบ และแบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T-test Dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเสนอสถานการณ์แรงจูงใจ ขั้นกำหนดเป้าหมายดำเนินการ ขั้นเสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ ขั้นเสนอความคิดสะท้อนกลับ และขั้นตระหนักรับผิดชอบต่อตนเอง และสรุปได้ 4 ประเด็น ได้แก่ สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ คุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง สารการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู มืองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล และการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D.= 0.35)

3) ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 1) การเรียนรู้รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) การประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.23) 3) การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D.= 0.24)

4) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.31)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การจัดการเรียนรู้; ความรับผิดชอบต่อตนเอง

Received:02/05/2566, Revised:23/05/2566, Accepted:26/05/2566

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the basic information for the development of a learning management model to promote self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, Mahamakut Buddhist University, 2) to develop and find the efficiency of learning management model to promote self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, 3) to evaluate the effectiveness of learning management model for promoting self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, Mahamakut Buddhist University and 4) to evaluate and improve the learning management model to promote self-responsibility characteristics of teaching profession students of social studies teaching, Mahamakut Buddhist University .The research model was research and development (R&D). The target groups were 25 teachers and students, model development specialists, 9 figures/person. The samples used in the research were undergraduate students, Faculty of Education, Social Studies Teaching Program totaling 46 persons, 12 assessment experts. The tools used were a document analysis form, an interview form, a manual for using the model, a teaching management plan, a self-responsibility characteristics assessment form, and the satisfaction questionnaire on the use of the model and model assessment form. Statistics used in data analysis were: Mean, Standard Deviation, t-test dependent, and content analysis.

The research results revealed that :

1) The learning management consisted of five steps: presenting the motivational situation; action goal setting; practice; reflection; and realization of self-responsibility. and be summarized in four issues: current conditions of learning management; self-responsibility attributes; learning content and learning management process.

2) The learning management model for promoting the self-responsibility characteristics of teaching professional students consisted of five components: principles, objectives, learning management process, learning content measurement and evaluation, and the implementation of the learning management model. The learning management process was an important component of the model. The overall quality inspection results were statistically rated at the highest level ($\bar{X} = 4.71$, S.D.= 0.35).

3) The evaluation results of the effectiveness of the use of the learning management model were as follows: (1) the score of learning basic sociology and anthropology after learning was higher than before learning at a statistical significance level of 0.01, (2) The assessment of self-responsibility characteristics according to the learning management model was at the highest level ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.23). (3) The assessment of student satisfaction with the use of the learning management model was at the highest level ($\bar{X} = 4.61$, S.D.= 0.24).

4) The evaluation result of the learning management model was at the highest level ($\bar{X} = 4.65$, S.D.= 0.31).

Keywords: Model Development; Learning Management; Self-responsibility

บทนำ

ปัจจุบันความเจริญทางวัตถุก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนากลายเป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมเกิดการมุ่งแสวงหาวัตถุมาป้อนกิเลสของตน เกิดความหย่อนยานทางคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จากสภาพปัญหาของสังคมทำให้เด็กเยาวชนขาดคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้ประชาชนในชาติเกิดการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง ส่งผลให้สภาพของสังคมไทยโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยคนส่วนใหญ่หันไปยึดติดกับวัตถุนิยมมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมของคนในสังคมตามมา กล่าวคือ เกิดการหย่อนยานในคุณธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม การเอารัดเอาเปรียบกันของคนในสังคม ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมที่ดำรงแต่ดั้งเดิมของคนไทยเริ่มจางหายไปพร้อมๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว ชุมชน และ วัฒนธรรมท้องถิ่น (คณะกรรมการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539 : 8) การศึกษาในสังคมไทยปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่ยังมีคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสม มุ่งแข่งขันและเอาชนะกันในการเรียน ขาดความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึกในหน้าที่ที่พึงมีต่อสังคม มีวิธีการดำเนินชีวิตที่โดดเดี่ยวไม่มีเวลาคิดถึงคนอื่น สนใจในเรื่องส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ขาดจุดยืนของความ เป็นไทยและขาดระเบียบวินัย (มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริและคณะ, 2535 : 18) การปลูกฝังจิตสำนึกด้านความ รับผิดชอบให้เกิดกับคนในสังคมไทย ควรเริ่มต้นตั้งแต่ยังเป็นเยาวชนเริ่มจากครอบครัวจนกระทั่งเข้ารับ การศึกษาเริ่มตั้งแต่ระดับประถมจนถึง ระดับอุดมศึกษาให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สังคมปัจจุบันยังขาดคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นอย่างมาก ไม่ยึดมั่นในคุณธรรม ไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ไม่ว่าจะเป็นการโกหกหลอกลวง การลวงละเมิด การลักขโมย การฉ้อฉล เอาัดเอาเปรียบ การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ การไม่รับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน การแสวงประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม การละเลยความรับผิดชอบในการทำงานของตนเอง พฤติกรรมก้าวก่าย แทรกแซง ลวงละเมิดมาตรฐานในวิชาชีพ ไม่สนใจในคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย มุ่งแสวงหาแต่ ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น ขาดความเอื้ออาทร ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่เห็น ความสำคัญของศาสนา และไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม (สุทธิพร บุญส่ง, 2552 : 5.) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหา การขาดคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาได้เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการไม่ตั้งใจเรียน การหนีเรียน การแต่งตัวไม่สุภาพ การพกพาอาวุธ ยกพวกเข้าชกต่อยกัน การต้อนรับน้องใหม่ด้วยวิธีทารุณโหดร้ายต่างๆ จากสภาพดังกล่าวแสดงถึงการขาดคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอย่างน่าเป็นห่วง ผู้ที่มีหน้าที่ให้การศึกษาหรือผู้ใหญ่ทุกคนใน สังคมควรหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้บรรเทาเบาบางลง ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541 : 192) ได้ให้แนว ทางการจัดการศึกษาว่าต้องเป็นการจัดการศึกษาที่เน้น คุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและ สังคม เพราะคุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียน หากได้รับ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเป็นคนที่มี คุณภาพเป็นทั้งคนเก่ง และคนดีที่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมที่ถูกต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมและ ไม่ก่อปัญหาให้กับประเทศชาติในอนาคต ซึ่งแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมมีวิธีการที่หลากหลาย นอกจากจะเน้นการให้ความรู้และการฝึกอบรมแล้ว วิธีสอนต่างๆ สามารถ ช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้ เช่น การแสดงบทบาท สมมติ การใช้กลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การฝึกปฏิบัติ การอภิปรายเพื่อตอบคำถาม การเลียนแบบจากตัวแบบ และการจัดกิจกรรมให้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในขั้นที่สูงขึ้น เพราะการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นพฤติกรรมและการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามกาลเทศะ ทัศนคติ และ วุฒิภาวะในการตัดสินใจ รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี ยึดมั่นในกฎกติกา ระเบียบ การยอมรับ การมีส่วนร่วม การเสียสละเพื่อส่วนรวม และความยุติธรรมต่อสังคม การพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าสิ่งที่สำคัญ คือ จะต้องพัฒนาคนก่อนเป็นอันดับแรก ความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อบุคคลมี ความรับผิดชอบต่อตนเองย่อมแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะด้านอุปนิสัยและเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการ

ดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งหากบุคคลทุกคนในสังคมเริ่มต้นที่จะรู้จักสร้างความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองได้อย่างดีแล้วก็จะยอมจะทำให้ สังคมเกิดสงบสุขและความเจริญงอกงาม ดังนั้นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาประเทศคือ การพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และมีคุณธรรม จริยธรรม

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมต่างก็มีบทบาทแตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่การงานแต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่ต้องมีควบคู่กันไปกับการทำบทบาทหน้าที่นั้นก็คือความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบต่อตนเองของคนในชาติเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจการเมืองการปกครองและความมั่นคงของชาติ ความรับผิดชอบต่อตนเองจึงเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของพลเมืองที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองอันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญของบุคคลและจำเป็นต้องปลูกฝังให้กับเด็กเพราะอนาคตเด็กจะเติบโตไปเป็นพลเมืองที่มีภาระหน้าที่ ที่ต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมในฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ (จรรยา สุภาพ, 2520 : 84) ซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้จะประสบความสำเร็จไม่ได้เลยถ้าพลเมืองในประเทศขาดความรับผิดชอบ เพราะผู้ที่ไม่มี ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่นมักเป็นคนไม่ค่อยมั่นใจในตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้างมักคิดอะไรโดยยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นที่ตั้ง ไม่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น คิดถึงแต่ความต้องการและความสนใจของตนเอง (ประดินันท์ อุปรมัย, 2537 : 501) สะท้อนให้เห็นว่าความรับผิดชอบต่อตนเองเป็น ลักษณะสำคัญของพลเมืองที่ดีอย่างหนึ่งความรู้สึกรับผิดชอบเป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของ บุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์ สุจริต การที่บุคคลมีลักษณะความผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อตนเองยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ หากคนในชาติมีความรับผิดชอบจะส่งผลตาม (วรวิญญู วีรมย์, 2551 : 84) 1) คนที่มีความรับผิดชอบยอมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา 2) คนมีความรับผิดชอบยอมเป็นทาสรับใช้ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นประโยชน์ ต่อตนเองและต่อสังคม 3) ความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตามสอดคล้องกับกฎหมายคุณธรรม จริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่มีการบังคับจากผู้อื่น 4) คนที่มีความรับผิดชอบ จะไม่นำความเสื่อมเสียและความเสียหายแก่ตนเองและสังคม 5) คนที่มีความรับผิดชอบจะทำให้เกิดความก้าวหน้าสงบสุขต่อตนเองและสังคม 6) คนที่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ย่อมจะไม่ได้รับความไว้วางใจในการทำงานสำคัญ และมักจะได้รับความตำหนิในการทำงาน 7) คนที่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองจะเป็นคนเฉื่อยชาไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคได้ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอกลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง 8) คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานไม่บรรลุจุดหมายไม่ทันเวลา 9) คนที่ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ไม่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในสังคม ทำให้สังคมวุ่นวาย ไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบ

จากแนวคิดเกี่ยวกับทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills: Rethinking how students learn) ชี้ให้เห็นว่า การศึกษายุคใหม่ควรพัฒนาให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้ควรมีทักษะและลักษณะที่จำเป็นดังต่อไปนี้ 1) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองและความสามารถในการปรับตัว 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้น 4) การคิดเชิงวิพากษ์และการคิดอย่างเป็น

ระบบ 5) ข้อมูลและทักษะการอ่านเขียนสื่อ 6) ทักษะระหว่างบุคคลและการร่วมมือประสานกัน 7) การระบุปัญหาการกำหนดและการแก้ปัญหา 8) การกำกับตนเองและ 9) ความรับผิดชอบต่อสังคม

สถาบันอุดมศึกษาถือได้ว่า เป็นแหล่งความรู้ขนาดใหญ่มีความรู้มากมายให้กับนักศึกษาได้ แสวงหาเพื่อการเรียนรู้ ในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ความรู้จึงไม่ได้อยู่เพียงที่ครูผู้สอน หรือตำราเรียน ดังเช่นในอดีต ในทางกลับกันครูผู้สอนเป็นเพียงกลไกหนึ่งที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ ความรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนเกิดความสนใจค้นคว้าความรู้อยู่เสมอ ดังนั้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง รู้จักเป้าหมายในการเรียนและการวางแผนการเรียน เนื่องจากระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นทั้งการศึกษาในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน การศึกษาในชั้นเรียนเป็นการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ซึ่งนักศึกษาต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่มหาวิทยาลัยกำหนด ส่วนการศึกษานอกชั้นเรียนมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้ความสามารถอิสระทางความคิด ในการสร้างสรรค์กิจกรรม ตามความชอบและความถนัดในรูปของสโมสรนักศึกษาและชมรม การที่มหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมเพราะเชื่อว่าการเกิดปัญญาไม่สามารถเกิดได้เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น จะต้องผสมผสานกันระหว่างความรู้ทางวิชาการและความรู้จากการปฏิบัติจริงด้วย ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาประเทศชาติจะได้บัณฑิตใหม่ ซึ่งจะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพแก่สังคมต่อไป การพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองย่อมเป็นเป้าหมายสำคัญของมหาวิทยาลัยที่ต้องเร่งดำเนินการให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรสอดแทรกไว้ในรายวิชา และการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าวแก่นักศึกษาจากผลงานวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนถึงปัญหาคุณภาพบัณฑิตให้เห็นว่าผู้เรียนขาดทักษะการแสดงความรู้หรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตด้านบุคลิกภาพ คือ ความขยันหมั่นเพียรและความอดทนในการปฏิบัติงาน (เกียรติศักดิ์ พันธลำเจียก, 2541 : 1)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย การพัฒนาคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบของผู้เรียนโดยเริ่มต้นจากในชั้นเรียน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียน เกิดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสมและเพื่อสร้างให้ผู้เรียนเป็น บุคคลที่พร้อมไปด้วยความรู้และคุณธรรมสำหรับบัณฑิต ผู้วิจัยจึงทำการการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองให้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในนำรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองให้แก่ นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการออกแบบร่างรูปแบบการพัฒนา ได้แก่ สภาพการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น แนวคิด หลักการ และทฤษฎีการพัฒนา โดยสังเคราะห์ เอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คืออาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา จำนวน 5 รูป/คน และสอบถามนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น จำนวน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบ (Design and Development: D and D) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นการออกแบบและพัฒนารูปแบบ โดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระยะที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน ดำเนินการโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตรวจสอบความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของคู่มือโดยใช้แบบมาตร ประเมินค่า (Rating Scale) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบประเมินคุณภาพร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 3 การวิจัย (Research: R2) เป็นการใช้รูปแบบ (Implementation: I) เพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ เป็นการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับกลุ่มประชากร จำนวน 46 รูป/คน ใช้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ รวม 9 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แผนบริหารการสอนประจำหน่วยบูรณาการ รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อนตนเอง และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผล (Evaluation: E) เพื่อประเมินและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน เพื่อประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย

ผลวิจัยตามการดำเนินงานทั้งหมด 4 ระยะ มีดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

1.1 ผลวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ศึกษาความต้องการการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์จริงใจ (Situation persuasion) ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายดำเนินการ (Goals determination) ขั้นที่ 3 เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ (Action enhancement) ขั้นที่ 4 เสนอความคิดสะท้อนกลับ (Reflection provision) ขั้นที่ 5 ตระหนักรับผิดชอบตนเอง (Self-responsibility awareness)

1.2 ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลที่ได้ดำเนินการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา และผลการสอบถามนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น พบว่า สภาพปัจจุบันจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเอง คุณลักษณะความรับผิดชอบตนเอง สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเอง

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 5 ด้าน คือ ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

ระยะที่ 3 การวิจัย (Research: R2) ผลการประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ผลการวิจัย ดังนี้

3.1 ผลการเรียนรู้รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.2 ผลการประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่องานของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมาก

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่องานของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่องานของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ข้อเสนอสถานการณ์จริงใจ เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของความรับผิดชอบ

ขั้นกำหนดเป้าหมายดำเนินการ ผู้สอนสร้างแรงจูงใจในการเรียนและสนับสนุนให้ผู้เรียนทำการประเมินตนเอง จึงทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ กระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่องาน ซึ่งสอดคล้องกับ Bandura(1986 : 113และ Zimmerman (1998 : 329-339) ว่ากระบวนการสังเกตตนเองและใคร่ครวญ (Self-observation) จะไม่เกิดผลใด ๆ ต่อการกระทำของตนเอง หากผู้เรียนไม่ตระหนักถึงสิ่งที่เขากำลังทำหรือกระทำอยู่ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนด้วยการกำกับตนเอง เป็นทักษะความสามารถของแต่ละบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง การสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

ข้อเสนอความคิดสะท้อนกลับ เป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างเปิดเผยช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการคิดเชิงวิพากษ์เรียนรู้ในการจัดระบบความคิดและนำเสนออย่างเป็นขั้นตอนรวมทั้งการเป็นผู้ฟังอย่างกระตือรือร้นและจับประเด็นความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ผู้เรียนจะมองเห็นว่า มีทางเลือกเสมอสำหรับปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยากซึ่งจะเป็นประโยชน์กับตัวผู้เรียน

ขั้นตระหนักรับผิดชอบต่องาน ผู้สอนสรุปผลงานของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยในผลงานของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้พัฒนาผลงานของตนเองใหม่คุณภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ เกลิม พิกอ่อน (2550 : 10) กล่าวว่าควรมีการประเมินผลงานของผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาผลงานของตนเอง เมื่อผู้สอนสรุปคุณลักษณะความรับผิดชอบต่องานที่มีผลให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้อันเป็นการก่อให้เกิดสำนึกด้านความรับผิดชอบต่องาน

2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่องานของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (4) สารการเรียนรู้ (5) การวัดและการ

ประเมินผล (6) เจื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เสนอสถานการณ์แรงจูงใจ (Situation persuasion) ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายดำเนินการ (Goals determination) ขั้นที่ 3 เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติ (Action enhancement) ขั้นที่ 4 เสนอความคิดสะท้อนกลับ (Reflection provision) ขั้นที่ 5 ตระหนักรับผิดชอบต่อตนเอง (Self – responsibility awareness) จากผลตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย โดยภาพรวมมีระดับความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ทดลองได้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์จนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนที่มีการนำข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ และดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (analysis) ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและการพัฒนา (Design and Development) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ (Implementation) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) สามารถนำไปใช้ในการสอน เพื่อพัฒนาการศึกษาได้

3 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบของตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย

3.1 ผลการเรียนรู้รายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น ของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบของตนเอง จากผลการวิจัยพบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจะลักษณะเป็นหลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ให้นักศึกษามีประสิทธิภาพ โดยการนำความต้องการ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนไปสู่การพัฒนา ตลอดจนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์สรุปจนได้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งจากการสังเกตการจัดการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรณารถ โมลิเอรี (2550 : ก) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด คุณลักษณะศึกษาของลิคโคนา เพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบของนักศึกษา สายอาชีพและเทคโนโลยี มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะกลุ่มทดลอง 35 คน ใช้ระยะเวลาทดลอง 14 สัปดาห์ รวม 42 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหาารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5

ขั้นตอนผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบแตกต่างจากก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.05

3.2 การประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวที่พัฒนาขึ้นมีเหมาะสม และมุ่งให้นักศึกษาแสดงออกโดยยอมรับในการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากผู้อื่น เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นการกระตุ้นให้กับนักศึกษามีส่วนร่วมในการอภิปรายส่งผลให้นักศึกษาประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Dick; & Carey (1978 : 45) ที่กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ ว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ 1. ขั้นศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์ปัญหาหรือประเมินความต้องการเพื่อให้ได้รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา รวมถึงการวิเคราะห์ผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคลและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน 2. ขั้นพัฒนาขั้นนี้จะจำแนกเป็นการพัฒนาเนื้อหาความรู้ กระบวนการเรียนการสอน แบบทดสอบ สื่อและวัสดุการสอน เช่น การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ควรทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ว่าจะดำเนินการอะไรบ้าง 3. ขั้นการนำไปทดลองใช้ 4. ขั้นการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงในแต่ละขั้นตอนให้ดีขึ้นและตรงตามวัตถุประสงค์

3.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอนมีการวัดและการประเมินผลที่มีหลากหลายมีทั้งแบบทดสอบความรู้ ประเมินคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเอง และการสังเกตพฤติกรรมเป็นการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริงที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมต่อนักศึกษาทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการทำงาน และเกิดความสุขในการทำงานร่วมกันกับสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรรณารัต โมลิเอรี (2550 : ก) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด คุณลักษณะศัษษาของลิคโคนา เพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบของนักศึกษา สายอาชีพและเทคโนโลยี มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะกลุ่มทดลอง 35 คน ใช้ระยะเวลาทดลอง 14 สัปดาห์ รวม 42 ชั่วโมง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบแตกต่างจากก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .05 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 58.12 กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้สึกรักเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบ แตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 75.59

กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยที่แสดงถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบ หลังการทดลอง แตกต่างจากก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญ 0.05 ผลการสังเกตพฤติกรรมพบว่า กลุ่มทดลองมีการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงขึ้น อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มทดลองมีการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบ 2 ด้าน คือ การปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ และการนำความรู้ไปใช้ได้ สถานการณ์จริง

4. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญหลังการใช้รูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเพราะว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้น ผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้น แสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ พร้อมสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมดีทุกด้านสามารถนำไปส่งเสริมจริยธรรมของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม (2552 : 6) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเรียนบนเว็บเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 32 คน ระยะเวลาในการทดลอง 7 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1 รูปแบบการเรียนบนเว็บเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) เนื้อหา 2) กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ 3) แหล่งการเรียนรู้ 4) การประเมินผล และรูปแบบแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียน ระยะที่ 2 การทดสอบ/การประเมินผลก่อนเรียน และระยะที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ระยะ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนคือ 1. การนำเสนอสถานการณ์ปัญหาบนเครือข่าย 2. ผู้เรียนร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ 3. ผู้เรียนร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบบนเครือข่าย 4. ผู้เรียนนำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม และ 5. การประเมินผู้เรียนและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ 2. นักศึกษาปริญญาบัณฑิตที่เรียนตามรูปแบบการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนการเรียนนำตนเองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักศึกษามีความเห็นว่า การเรียนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน ทำการประเมินรูปแบบการเรียนบนเว็บเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความคิดเห็นว่าการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1) การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและการกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยผู้สอนต้องพยายามสอดแทรกสาระในทุกสัปดาห์ พร้อมทั้งติดตามประเมินผลตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การที่จะนำรูปแบบการจัดการ

เรียนรู้ไปใช้ จึงควรที่จะคำนึงถึงเงื่อนไขเวลา ความร่วมมือ และความต้องการของผู้เรียนอย่างจริงจังในการพัฒนาตนเองด้วยเช่นกัน

1.2) ผู้สอนที่สนใจนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบและขั้นตอนต่างๆ ของรูปแบบก่อนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน แต่ทั้งนี้ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาต่างๆ ได้ตามความเหมาะสมตามบริบทของรายวิชาที่ผู้สอนจะนำไปใช้

1.3) ในระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ผู้สอนต้องกระตุ้นให้เรียนรู้กับบทบาทหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติงานกลุ่มและกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานกลุ่มและสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะรายวิชาที่ต้องมีการปฏิบัติและการทำงานเป็นกลุ่ม โดยเฉพาะการนำเสนองาน เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกฝนพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อให้นักศึกษาได้มีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองอย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยนเป็นนิสัยของนักศึกษาในอนาคต

2.2 ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู ไปศึกษาเพิ่มเติมหรือศึกษาในกลุ่มหลากหลายกลุ่ม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษาอย่างเชิงลึกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อตัวแปรด้านอื่นๆ เช่น ด้านความสามารถในการวิเคราะห์ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการดำเนินชีวิต โดยมีการบูรณาการการนำหลักหรือการจัดการเรียนรู้ โดยเสนอสถานการณ์แรงจูงใจ กำหนดเป้าหมายดำเนินการ เสริมสร้างด้วยการปฏิบัติเสนอความคิดเห็นย้อนกลับ สำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง เข้าไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังภาพ

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). ธรรมนูญภาคเมือง: บทบาทภาคีเมือง. สารคดีสภา, หน้า 192.
- เกียรติศักดิ์ พันธลำเจียก. (2541). ผลของการนำเสนอวินโดว์ร่วมการจัดโครงสร้างเนื้อหาที่ต่างกันใน
บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบไฮเปอร์มีเดียที่มีการใช้ความรู้ของนักศึกษาระดับปริญญา
บัณฑิต ชั้นปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
หน้า 1.
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2552). การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองบนเครือข่าย. วารสารศึกษาศาสตร์ :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า 6.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ฉบับที่ 7,
สำนักนายกรัฐมนตรี, หน้า 8.
- จรรยา สุภาพ. (2520). แบบเรียนสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, หน้า 84.
- เฉลิม พักอ่อน. (2550). การออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐาน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน. เทคนิค Backward Design. กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร, หน้า 101.
- ประดิษฐ์ อูปรมย์, การพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก, กรุงเทพมหานคร :
วิเคเตอร์การพิมพ์, หน้า 501.
- มาณี ไชยธีรานุกูลศิริและ คณะ. (2535). รายงานการวิจัยเรื่องความนิยมในการเข้าศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, หน้า 18.
- วรณารณ โมลีเอรี, (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลิโค นา
เพื่อเสริมสร้างจรรยาบรรณวิชาชีพด้านความรับผิดชอบของนักศึกษาสายอาชีพและเทคโนโลยี.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, คณะครุศาสตร์ :
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, หน้า ก.
- วรัญญู ธีรมย์. (2551). การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนวิชาทางด้านสุขภาพพลามัย
ในระดับอุดมศึกษา. บทความวิชาการ วารสารวิทยาจารย์, ปีที่ 107 ฉบับที่ 12 ประจำเดือนตุลาคม.
หน้า 84-91

สุทธิพร บุญส่ง. (2552).รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า 5.

Dick, W., & Carey, K.E., (1978). **Self-directed learning: critical practice**. New York: Nichols/GP Publishing, p. 45.

Zimmerman. B.J.(1998). **A social cognitive view of self-regulation academic learning**. In Journal of Educational Psychology. p. 329-339.